

шляхом накопичення грошової частини власного капіталу та залучення довгострокових депозитів від населення і суб'єктів господарювання.

Підсумовуючи вищевказане й розглянувши концепцію дослідження змісту депозитних ресурсів, доцільно буде дати визначення поняттю депозитних ресурсів. Треба зазначити, що ресурсна база сучасного комерційного банку характеризується широкою різноманітністю депозитів. Це пояснюється прагненням банків за умов сегментованого конкурентного ринку якнайповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити заощадження та вільні грошові капітали на банківські рахунки.

У зв'язку з тим, що в юридичній літературі поняття «депозитні ресурси» не розглядалося, на підставі проведеного аналізу вбачається можливим сформулювати це поняття. Так, депозитні ресурси – це залучені банком на договірній основі на певний строк чи без зазначення такого строку грошові капітали юридичних та фізичних осіб, які підлягають виплаті вкладнику, як правило, з виплатою процентів, що забезпечують банк необхідними ресурсами для здійснення активних операцій і виконання нормативних правил, згідно із законодавством України.

Депозитні ресурси забезпечують основний обсяг коштів для кредитування. Треба відзначити, що вони можуть слугувати для реалізації інших активних операцій, адже збільшення обсягу вкладів, відповідно, дозволяє збільшити обсяг активних операцій.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі автор бачить у розгляді та визначення внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на депозитні ресурси та аналіз депозитного потенціалу комерційних банків.

Список літератури: 1. Васюренко О. В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. К., 2006. 2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12. 2000р. №2121-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5-6 (09.02.2001). Ст. 30. 3. Юридична енциклопедія, т.2: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К., 1998. 4. Цивільний кодекс України. К., 2004. 5. Постанова Національного банку «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» від 03.12.2003 р. №516 // Офіційний вісник України. 2004. № (23.01.2004). Ст. 8. 6. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлу, М. Ф. Пудовкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. К., 2000. 7. Банківське право: українське та європейське / За ред. П. Д. Біленчука. Навч. посіб. К., 1999. 8. Депозитні операції банків // http://revolution.allbest.ru/bank/00009358_0.html

Надійшла до редколегії 13.03.07

О. В. Батожська

ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) у порів'янні з ЦК УРСР 1963 р. значно розширив обсяг регулювання

відносин, що виникають у зв'язку з переданням майна на зберігання. Так, окрім загальних положень про зберігання, законодавець окремо виділив параграф про спеціальні види зберігання, серед яких приділяється увага і зберіганню автотранспортних засобів (ст. 977 ЦК України). Закріплення законодавчої моделі договору вже само по собі є позитивним явищем і підтверджує потреби практики в адекватному правовому регулюванні цих відносин.

На жаль, одна стаття ЦК України, яка присвячена зберіганню автотранспортних засобів, не розкриває особливостей цих розповсюджених і досить специфічних відносин, тому на практиці здебільшого застосовуються загальні положення про договір зберігання. Дійсно, деякі відносини зі зберігання автотранспортних засобів повинні регулюватися виключно нормами загальних положень про зберігання. Мається на увазі зберігання автотранспортних засобів під час їх перебування на станціях технічного обслуговування, коли володілець фактично передає автотранспортний засіб у повне володіння послужодавця з певною метою (скажімо, у випадку ремонту). У цьому разі зберігання є супутнім (додатковим) обов'язком послужодавця і на такі відносини, як і на всі інші, у випадку, коли зберігання є додатковим обов'язком контрагента, розповсюджуються загальні положення про зберігання. В інших випадках, як свідчить договірна та судова практика, загальні положення про договір зберігання не завжди враховують специфіку зберігання автотранспортних засобів. Відсутність законодавчо встановлених адекватних положень про договір зберігання автотранспортних засобів призводить інколи до неправильного застосування законодавства, викликає певні розбіжності при формулюванні основних обов'язків сторін, а відтак і неоднозначні підходи до кваліфікації відповідальності за договором, породжує низку інших як теоретичних, так і практичних проблем. Сказане обумовлює необхідність поглибленого аналізу зазначених відносин, удосконалення відповідних норм законодавства та підтверджує актуальність цієї статті.

Розвиток договірного права в Україні спричинив появу значної кількості наукових розробок, присвячених проблемам окремих договірних зобов'язань. Відносини, що виникають у зв'язку з переданням майна на зберігання, зважаючи на їх розповсюджений характер, також нерідко ставали об'єктами дослідження самостійних дисертаційних та монографічних праць. Зокрема, в радянські часи ці відносини досліджувались З. І. Цибуленко у праці «Зобов'язання зберігання в радянському цивільному праві» [1]. В Україні першим дослідженням, присвяченим договору зберігання, стала робота Е. М. Грамацького «Договір зберігання у цивільному праві» [2], певна увага приділялась і окремим різновидам зберігання. Однак договір зберігання автотранспортних засобів, не дивлячись на те, що необхідність впорядкування організації збері-

гання автомобілів та інших транспортних засобів відмічалась вже більше двадцяти років тому [3], не знайшов належного висвітлення в юридичній літературі, деякі питання зазначеного різновиду зберігання згадувались авторами лише опосередковано, проблемні ж його моменти залишилися поза увагою вчених.

З урахуванням зазначеного мета даної статті полягає, перш за все, у необхідності встановлення на основі комплексного теоретичного аналізу правової природи договору зберігання сутнісних ознак зобов'язання з надання послуги щодо зберігання автотранспортних засобів, що дозволить, як наслідок, сформулювати дефінітивне визначення цього договірної зобов'язання.

При формулюванні будь-якого поняття договору його автори націлюються на досягнення певного практичного ефекту – максимально точно визначити основні обов'язки сторін за договором, виходячи з його правової природи й правової мети.

Як зазначалось, зберігання автотранспортних засобів присвячена ст. 977 ЦК України. У даній статті не міститься понятійного визначення договору зберігання автотранспортних засобів, а згадується лише про обов'язок зберігача не допускати проникнення в бокси, гаражі, на спеціальні стоянки сторонніх осіб і за першою вимогою поклажодавця видати йому транспортний засіб. Ймовірно, що саме цей обов'язок зберігача і став підставою для виділення договору зберігання автотранспортних засобів в один із різновидів спеціального зберігання. Загальний обов'язок зберігача за договором зберігання, що наводиться в ст. 936 ЦК України, полягає саме у збереженні речі, переданої поклажодавцем, і поверненні її у схоронності. При цьому термін «схоронність» розкривається законодавцем нижче у ст. 942 ЦК України, під яким розуміється **вжиття зберігачем усіх заходів** (вид. – О. Б.), встановлених договором, законом, іншими актами цивільного законодавства, для забезпечення схоронності речі. Тобто маються на увазі всі необхідні, можливі й допустимі заходи, які слід здійснити для збереження певного виду майна залежно від його властивостей. Це можуть бути протипожежні, охоронні, санітарні та будь-які інші заходи, що забезпечать схоронність майна і повернення його у тому стані, в якому воно передавалось на зберігання.

Отже, при зберіганні автотранспортних засобів закон зобов'язує зберігача тільки щодо одного заходу забезпечення схоронності – недопущення проникнення сторонніх осіб у місця збереження автомобіля, забуваючи в цілому про загальну спрямованість цих зобов'язань. Цілком очевидно, що пошкодження автомобіля, який знаходиться на автостоянці, може бути заподіяно і без проникнення сторонніх осіб на територію автостоянки, скажімо, шляхом неправомірних дій третіх осіб, які проходили повз стоянку, тощо. У випадку, якщо зберігач зможе довести, що шко-

да заподіяна такими діями без проникнення, теоретично він повинен звільнитися від відповідальності за договором зберігання, тому що не порушив свій основний обов'язок. Однак основної мети зберігання не досягнуто – майно втрачене чи пошкоджене, а для покладавця взагалі не важливо, з якої причини це сталося – шляхом проникнення чи ні. Його інтерес полягає у поверненні цілого і непошкодженого автомобіля.

Таким чином, вказівка законодавця на основний обов'язок зберігача за договором зберігання автотранспортних засобів щодо недопущення проникнення сторонніх осіб у місця зберігання таких засобів не повністю розкриває зміст даного договору та не відповідає загальній меті зобов'язань цього типу. Більш того цей обов'язок зберігача майже повністю відтворює обов'язок охоронця за договором охорони майна, який полягає у забезпеченні недоторканності майна. Схожу норму можна знайти і в Правилах зберігання транспортних засобів на автостоянках (далі – Правила) [4], які регламентують організацію та порядок надання послуг щодо зберігання транспортних засобів і поширюються на всі автостоянки (крім автостоянок гаражних кооперативів), що охороняються. Аналізуючи положення цих Правил (п. 1, п. 3), неважко помітити, що також основним обов'язком зберігача є охорона транспортних засобів, яка полягає саме у недопущенні сторонніх осіб на територію автостоянок.

Цілком виправдано, що закон вимагає від суб'єктів, які здійснюють діяльність по збереженню автотранспортних засобів, застосування охоронних заходів з метою забезпечення виконання їх основного обов'язку і гарантованого позитивного результату цієї діяльності. Однак охоронна діяльність, як і інші можливі заходи забезпечення схоронності майна, у цьому випадку є супутнім, додатковим обов'язком зберігача. Більше того, на практиці часто трапляються випадки, коли власник автостоянки залучає до виконання функцій по збереженню іншого суб'єкта підприємницької діяльності (охоронця). У цьому випадку між зберігачем та охоронцем існують самостійні договірні відносини з охорони майна, а між зберігачем та покладавцем – самостійні договірні відносини зі зберігання майна. Здійснення чи нездійснення охоронних заходів, чи взагалі їх відсутність ніяк не повинно впливати на обов'язок зберігача у випадку заподіяння шкоди за договором зберігання автотранспортних засобів відшкодувати цю шкоду покладавцеві у повному обсязі. Суб'єкт охоронної діяльності може бути притягнутий до участі у справі в якості третьої сторони з боку зберігача.

З цього приводу, на наш погляд, необхідно звернути увагу і на те, що договір охорони, незважаючи на віднесення його законодавцем також до одного із різновидів зберігання, більшість науко-

вців розглядає в якості самостійного договірної зобов'язання [1, с. 11; 5, с. 232; 6, с. 496; 7, с. 727; 8, с. 4 та ін.]. Не вдаючись до полеміки щодо розмежування договорів зберігання і охорони, ми повністю погоджуємося з таким висновком, бо, не дивлячись на загальну спрямованість цих зобов'язань, охорона має ряд специфічних відмінностей (характер діяльності охоронця, об'єкти, що підлягають охороні, межі відповідальності охоронця тощо).

Однак, слід зазначити, що договір охорони майна і договір зберігання транспортних засобів, незалежно від того, що вони відносяться до різних договірних конструкцій, об'єднує не тільки їх загальна спрямованість, але й деякі інші спільні риси. Власники майна, не маючи фактичної можливості самостійно здійснювати необхідні заходи схоронності майна, погоджуються на укладення зазначених договорів з метою мінімізувати ризик його втрати, покладаючись на професіоналізм виконавця послуги і розраховуючи на можливість перенесення ризику пошкодження або втрати майна саме на виконавця послуги. Дійсно, незалежно від того, які охоронні заходи при зберіганні чи при охороні здійснюються, вже сама їх наявність значною мірою знижує можливість посягань, що й підтверджується практикою.

На нашу думку, враховуючи специфіку зберігання такого об'єкта як автотранспортний засіб, правила ст. 977 ЦК України не можуть обмежуватися виключно вказівкою на єдиний обов'язок зберігача щодо недопущення проникнення сторонніх осіб, вони повинні відображати і загальну спрямованість зобов'язань цього типу. Отже, слід передбачити й інші необхідні заходи схоронності (дії), які повинен здійснювати зберігач для досягнення основної мети договору. Це пояснюється, насамперед, тим, що на зберігання передається досить цінне майно. Більш того, загальні положення про договір зберігання встановлюють підвищену відповідальність професійного зберігача. Хоча ЦК України не дає чіткого визначення поняття «професійний зберігач», зазначаючи, що це особа, яка здійснює зберігання на засадах підприємницької діяльності, необхідно визнати, що професійним зберігачем слід вважати особу – суб'єкта підприємницької діяльності, для якої зберігання є її основною статутною діяльністю. Саме таке положення передбачав ЦК УРСР 1963 року і, очевидно, саме це мали на увазі розробники ЦК України. Діяльність по зберіганню автотранспортних засобів здійснюється здебільшого суб'єктами підприємницької діяльності, більшість з яких відносяться саме до професійних зберігачів, і на яких відповідно покладається підвищена відповідальність. Закономірно, що це також може слугувати підставою для більш чіткого формулювання обов'язків зберігача, тим більше, якщо він є професійним зберігачем. І останнє, що повинно враховуватися при укладенні договору, – це те, що володіння зберігача не є тра-

диційним, повним володінням (у ньому відсутні певні елементи для кваліфікації зберігача повним фактичним володільцем майна).

Враховуючи зазначене і, перш за все, спрямованість даних зобов'язань, зберігач повинен здійснити всі необхідні й можливі заходи для забезпечення схоронності автотранспортного засобу. Зокрема, такі, як: недопущення проникнення сторонніх осіб у місця зберігання автотранспортних засобів; обладнання таких місць необхідною протипожежною та охоронною сигналізацією, іншими охоронними та організаційно-технічними засобами; обов'язкове фіксування факту заїзду та виїзду транспортного засобу, а також переліку предметів, які знаходяться в салоні (кабіні) транспортного засобу, але не входять до комплексу обладнання та приладів, передбачених заводом-виробником (телевізор, магнітофон, холодильник та ін.) тощо.

Наявність перерахованих та інших необхідних заходів повинна обумовлюватися зберігачем під час укладання договору зберігання автотранспортних засобів, від чого, зрозуміло, може залежати розмір плати за надання цих послуг. Звичайно, немає потреби перераховувати всі зазначені заходи в самій ст. 997 ЦК України, слід конкретизувати основний обов'язок зберігача вказівкою на те, що він зобов'язаний здійснити всі необхідні й можливі заходи для забезпечення схоронності автотранспортного засобу й видати його за першою вимогою поклажодавця.

Зважаючи на те, що діяльність зі зберігання автотранспортних засобів здійснюється в основному суб'єктами підприємницької діяльності, більше того, договір зберігання відноситься до договорів про надання послуг, а тому за загальним правилом носить оплатний характер, в якості основного обов'язку поклажодавця слід закріпити обов'язок сплатити обумовлену договором плату за надану послугу. Презумпції оплатності у цьому випадку можна надати диспозитивний характер. З огляду на те, що договір зберігання, як правило, укладається на тривалий час, точно визначена ціна гарантує усталеність договірних відносин, захист інтересів поклажодавця як слабкої сторони в договорі, у чому безпосередньо і зацікавлений цивільний оборот. Отже, умову про ціну слід визнати істотною, необхідною для договорів даного виду.

Останнє, що пропонується конкретизувати і врахувати у зазначеному понятті, це саму назву – «Договір зберігання автотранспортних засобів». Як відомо, згадувані Правила до об'єктів, що можуть передаватися на зберігання, відносять не тільки автотранспортні засоби, а й мотоцикли, моторолери, мотоколяски, мопеди тощо. Тому більш правильним було б у назві цього договору слово «автотранспортних» замінити словом «транспортних», що більш точно визначало б предмет зберігання. Тим більше законодавець у ч. 2 ст. 977 ЦК України, де говориться уже про сам дого-

вір зберігання, згадує не про автотранспортні, а саме про транспортні засоби. Однак, щоб не піддавати цей термін досить широкому тлумаченню (включаючи залізничний, річковий, морський чи інші види транспорту), доречно було б деталізувати п. 3 зазначеної статті вказівкою, на які відносини може поширюватися даний договір, тобто зазначити, що цей договір поширюється на відносини зберігання транспортних засобів у боксах, гаражах, на спеціальних стоянках (майданчиках), що охороняються, а також на відносини між гаражно-будівельним чи гаражним кооперативом та їх членами, якщо інше не встановлено статутом кооперативу. Вказівка щодо неможливості розповсюдження на відносини між гаражним кооперативом та їх членами цього договору, яка міститься в п. 1 Правил, не має під собою достатнього підґрунтя та суперечить ст. 977 ЦК України. Слід вказати, що коли мова йде про укладений у належній формі договір зберігання транспортних засобів між кооперативом та його членом, то дані відносини повинні регулюватися відповідно до ст. 977 ЦК України.

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного, пропонуємо визначення наступного поняття: **договір зберігання транспортних засобів** – це договір, відповідно до якого одна сторона (зберігач) зобов'язується здійснити всі необхідні й можливі заходи для забезпечення схоронності транспортного засобу, переданого їй іншою стороною (поклажодавцем), і повернути його за першою вимогою поклажодавця, а поклажодавець зобов'язується сплатити передбачену договором плату за надані послуги, якщо договором не передбачено безоплатне зберігання.

Список літератури: 1. Цыбуленко З. И. Обязательства хранения в советском гражданском праве. Саратов, 1980. 2. Грамацький Е. М. Договір зберігання у цивільному праві: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2004. 3. Постанова Ради Міністрів Української РСР № 471 від 02.10.1973 р. «Про деякі заходи по впорядкуванню зберігання легкових автомобілів та інших транспортних засобів, що належать громадянам» // <http://rada.gov.ua>. 4. Постанова Кабінету Міністрів України № 115 від 22.01.1996 р. «Про затвердження Правил зберігання транспортних засобів на автостоянках» // <http://rada.gov.ua>. 5. Советское гражданское право: Учебник. В 2-х томах. Т. 1 / Под ред. О. А. Красавчикова. М., 1985. 6. Иоффе О. С. Обязательственное право. М., 1975. 7. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. М., 2002. 8. Довбій С. П. Договір охорони майна: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2005.

Надійшла до редакції 03.04.07

Д. О. Бондаренко

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА МАЙНО БОРЖНИКА, ВИСТАВЛЕНОГО НА АУКЦІОН (ПУБЛІЧНІ ТОРГИ)

Інститут права власності є основою для формування ринкових відносин; виступає одним із пріоритетних напрямків реалізації економічної і соціальної функції держави. Розвиток економічних